

Lathund

Öppenvård

För dig som registrerar i Luftvägsregistret

Här hittar du korta beskrivningar från A-Ö om begrepp, utvärderingsinstrument och åtgärder som tas upp i Luftvägsregistrets formulär för öppenvård.

Senast reviderad 2022-02-21

Inledning

Här finner du förklarande text till begrepp, variabler och skattningsmetoder i Luftvägsregistret. Vill du hellre få förklaringarna i anslutning till respektive fråga när du registrerar? Klicka på pratbubblesymbolen bredvid frågan. Vi hoppas att detta ska underlätta arbetet för dig som registrerar och vill använda Luftvägsregistret i det lokala förbättringsarbetet på din enhet.

Lycka till!

Caroline Stridsman
Registerhållare

1–10

6-minuters gångtest, fysisk kapacitet

Testet fångar patientens nuvarande fysiska kapacitet. På Luftvägsregistrets hemsida under rubriken *Behandlingsriktlinjer* hittar du protokollet för 6-minuters gångtest.

I registret anger du om 6-minuters gångtest är utfört vid dagens besök.

A

ACT

Astmakontrolltest (ACT) är ett instrument för symtomskattning som syftar till att fånga hur välkontrollerad patienten upplever att astman är. Ange värde enligt symtomskattningsformuläret, skattat i samband med dagens besök.

Se dokumentet *ACT-Test Vuxen (12-60+)* respektive *ACT-Test Barn (4-11 år)* på Luftvägsregistrets hemsida under rubriken *Behandlingsriktlinjer*.

Allergikutredning

I registret anges om allergiscreening utförts. Om screening utförts anges om svaret är positivt eller negativt.

Eftersom allergi förekommer hos barn, ungdomar och vuxna med astma ska en riktad utredning (blodprov eller pricktest) erbjudas de patienter som har förekomst av IgE-antikroppar, detta enligt Socialstyrelsens riktlinjer. Är allergenerna kända ökar patientens möjlighet att undvika dem.

Verifierade allergener kan också leda till en effektivare läkemedelsbehandling.

I registret finns följande alternativ: katt, hund, häst, kanin, björk, gräs, gråbo, cladosporium, kvalster *Dermatophagoides pteronyssinus*, kvalster *Dermatophagoides farinae* och andra luftvägsallergen.

Airsonett

Airsonett är en luftreningsapparat som används nattetid. Den skapar ett temperaturreglerat luftflöde (TLA) som håller oönskade partiklar utanför andningszonen. Luftreningsfunktionen används vid svår allergisk astma som inte kan kontrolleras farmakologiskt.

AIT

AIT står för allergen immunterapi. Det kallades tidigare hyposensibilisering eller allergenspecifik immunterapi. AIT är en behandlingsform som syftar till att inducera tolerans mot allergen och riktar sig mot IgE-förmedlade sjukdomar som allergisk rinokonjunktivit, allergisk astma och bi- och getingallergi.

Anafylaxi

För patienter som drabbats av anafylaxi, bedöm graden och ange 1–3 beroende på överkänslighets- och allergireaktioner i olika organsystem samt allmänna symtom enligt tabellen nedan. Symtom från luftvägar och cirkulation eller kraftig allmänpåverkan krävs. Graden bestäms av det organsystem som har den allvarligaste påverkan.

Läs mer här: sffa.nu/wp-content/uploads/2021/01/Anafylaxi_jan_2021.pdf

Bedömning	Hud	Ögon och näsa	Mun och mage/tarm	Luftvägar	Hjärta-kärl	Allmänna symtom
Ej anafylaxi	Klåda Flush Urtikaria Angioödem	Konjunktivit med klåda och rodnad Rinit med klåda Nästäppa Rinnsnuva Nysningar	Klåda i mun Läppsvullnad Svullnadskänsla i mun och svalg Illamående Lindrig buksmärta Enstaka kräkning			Trötthet
Anafylaxi grad 1	Som ovan	Som ovan	Ökande buksmärta Upprepade kräkningar Diarré	Heshet Lindrig bronkobstruktion		Uttalad trötthet Rastlöshet Oro
Anafylaxi grad 2	Som ovan	Som ovan	Som ovan	Skällhosta Sväljningsbesvär Medelsvår bronkobstruktion		Svimmingskänsla Katastrofkänsla
Anafylaxi grad 3	Som ovan	Som ovan	Urin- och fecesavgång	Hypoxi Cyanos Svår bronk- obstruktion Andningsstopp	Hypotoni Bradykardi Arytmi Hjärtstopp	Förvirring Medvetlöshet

Astmagradsklassificering

Astmans svårighetsgrad kan beskrivas som lindrig, måttlig, medelsvår, svår eller mycket svår. Behovet av underhållsmedicinering återspeglar i regel astmans underliggande svårighetsgrad. Antalet symtomtillfällen visar hur välkontrollerad astman är och ger en vägledning om huruvida medicineringen behöver justeras. Klassificeringen bygger därför på patientens skattade värde av ACT samt behov av underhållsmedicinering. Bedömningen grundar sig på den senaste månaden. Klassificeringsgraden anges med en siffra för aktuell medicinering och en bokstav, A-C för förekomsten av skattade symtom enligt ACT.

Se dokumentet *Klassificering av astmasvårighetsgrad med hänsyn till medicinering och symtom* på Luftvägsregistrets hemsida under rubriken *För vårdpersonal och Frågeformulär och stöddokument*.

B

Besökstyp

Öppenvårdsbesök

Kan vara ett mottagningsbesök, hembesök eller en distanskontakt.

Fysiskt besök: Ett öppenvårdsbesök med patient och hälso- och sjukvårdpersonal på en fysisk mottagning.

Distanskontakt: Distanskontakten ska ersätta ett fysiskt besök och vara inskrivet i tidboken. För att en vårdkontakt inom öppenvård ska räknas som en distanskontakt ska den tids- och innehållsmässigt motsvara ett öppenvårdsbesök. Man kan ha en distanskontakt via telefon, app eller webbläsare.

B-eosinofila

Kontroll av B-eosinofila granulocyter görs främst vid behandling med biologiska läkemedel vid astma och för utvärdering av insatt läkemedelsbehandling vid KOL. Om prov för att kontrollera B-eosinofila granulocyter tagits i samband med dagens besök anges absolutvärdet ($10^9/L$).

BMI

BMI står för Body Mass Index. Gränsen för övervikt och fetma är olika för barn och vuxna. För vuxna är gränsen för övervikt 25 och fetma 30. För barn ligger gränsen för övervikt vid iso-BMI 25 och fetma vid iso-BMI 30.

BMI, beräkning

Systemet beräknar BMI automatiskt när längd och vikt är ifyllt.

BMI och luftvägssjukdomar

BMI <20 = isolerad riskfaktor för död vid KOL

BMI <22 = malnutrition vid kronisk sjukdom och hos personer >70 år (hos yngre gäller BMI <20)

BMI >30 = ökad risk för sömnapné och nedsättning av lungfunktionen

Om patienten har ett BMI <22 kommer systemet automatiskt att ställa frågan om åtgärd. Här fyller du i om patienten haft dietistkontakt eller fått "annan nutritionsrådgivning/kostråd". Det senare alternativet avser till exempel rådgivning av astma/KOL-sjuksköterska, distriktssköterska eller läkare.

C

CAT

CAT är en skattning som mäter den inverkan KOL har på patientens välbefinnande och dagliga liv.

Ange ett värde som skattats i samband med dagens besök.

Se dokumentet *CAT-COPD Assessment Test* på Luftvägsregistrets hemsida under rubriken *Behandlingsriktlinjer*.

D

Diagnos

Fältet diagnos fyller du endast i om patienten har en journalförd diagnos.

Diagnosår

I fältet diagnosår fyller du i det år diagnosen ställdes första gången. Detta årtal finns kvar nästa gång du registrerar.

E

EQ-5D

EQ-5D är ett instrument för att mäta livskvalitet. Det är ett generiskt instrument som gör det möjligt att jämföra resultat för olika interventioner och grupper oavsett sjukdom. Det används framförallt i forskningssammanhang. Det innebär att man kan jämföra livskvalitet hos patienter med astma eller KOL med livskvaliteten hos patienter i vilken sjukdomsgrupp som helst.

EQ-5D består av fem frågor samt en skala (VAS). På VAS-skalan anger patienten hur bra eller dåligt man upplever sitt hälsotillstånd på fem områden; rörlighet, hygien, huvudsakliga aktiviteter, smärta/besvär samt oro/ nedstämdhet.

Exacerbationer

En exacerbation är en akut försämring av astma eller KOL utöver den normala dygnsvariationen. En exacerbation kräver en förändring i behandlingen på grund av ökade symtom. Symtomen kan vara ökad dyspné, ronki (mest astma), ökad hosta, ökad sputa eller purulens.

En exacerbation kan vara lindrig, måttlig, svår eller livshotande.

På grund av hög förekomst av komorbiditet, framförallt vid KOL, bör man tänka på att det kan vara någon annan sjukdom än astma eller KOL som ligger bakom exacerbationen.

1. Ange det antal exacerbationer som patienten haft de senaste 12 månaderna. Observera att dessa exacerbationerna inte behöver vara dokumenterade i samband med läkarbesök.
2. Ange antal behandlingstillfällen med antibiotika och/eller kortison i hemmet på grund av exacerbation under de senaste 12 månaderna.

F

Fysisk aktivitet

I registret anges fysisk aktivitet (till exempel promenader, cykling, simning) i antal dagar under en genomsnittlig vecka som patienten varit aktiv i sammanlagt 30 minuter. Alla stunder som patienten varit aktiv under en dag räknas samman. Folkhälsomyndigheten rekommenderar att man ska vara fysiskt aktiv minst 30 minuter per dag, minst fem dagar i veckan.

Fysisk träning

Konditions- och styrketräning för personer med KOL och nedsatt fysisk kapacitet ökar patientens funktionsförmåga och livskvalitet, samt minskar risken för sjukhusinläggning.

Förlorat luktsinne (anosomi)

Förlorat luktsinne är mer vanligt förekommande vid astma och kan vara ett tecken på att patienten är underbehandlad. Det är därför viktigt att fånga upp en eventuell anosomi. Vid registrering anger du om patienten har anosomi vid dagens besök.

I

IgE

Specifikt IgE – Test för allergenspecifikt IgE ger ett kvantitativt mått och kan ge information om sannolikheten för kliniska symtom på gruppnivå. Låga nivåer av IgE-antikroppar indikerar en låg sannolikhet för allergiska symtom medan höga nivåer ger hög sannolikhet för kliniska symtom. Anges som kUA/L.

Screeningtester – Total-IgE är ofta av litet kliniskt värde. Det kan ha betydelse vid mycket låga och mycket höga total-IgE. Vid dessa tillfällen kan total-IgE indikera en högre respektive lägre risk för klinisk allergi. Det kan också användas för att bestämma dosen för anti-IgE-behandling med omalizumab (Xolair®). Total-IgE kan användas i kombination med specifikt IgE riktad mot misstänkta allergen.

Inhalationssteroider

I registret anger du om patienten står på låg, medelhög eller hög dos av sin inhalationssteroid. Se dokumentet *Inhalationssteroider låg, medel och hög* på Luftvägsregistrets hemsida under rubriken *För vårdpersonal och Frågeformulär och stöddokument*. Här kan du se hur låg, medel och hög definieras.

Interprofessionella kontakter

Under rubriken interprofessionella kontakter anger du om patienten fått en eller flera astma/KOL-relaterade insatser de senaste 12 månaderna av någon eller flera av följande professioner:

- Fysioterapeut
- Arbetsterapeut
- Dietist
- Kurator/psykolog

K

Konjunktivit, allergisk

Allergisk konjunktivit kännetecknas av lokal allergisk inflammation i ögonens bindhinna, vanligen bilateral och ofta säsongsbunden. Vid registrering anger du om patienten har eller har haft allergisk konjunktivit.

L

LTOT

LTOT står för Long term oxygen treatment och innebär att patienten får syrgas i hemmet.

Längd

I registret anges patientens längd vid det aktuella besöket. Längdmått skrivs för KOL-patienter även in under rubriken *Kroppsmått och nutritionsstatus*. Här anger du hur lång patienten var vid den tidpunkt i livet då han eller hon var som längst. Det är viktigt att uppmärksamma om patienternas längd minskar.

Längd, mätmetod

Använd en fastmonterad måttstock. Be patienten ta av sig skorna, ställa sig med hämlarna tätt intill väggen och sträcka på sig. Fyll i längden i cm utan decimaler.

N

NO (FENO)

Vid en inflammation i luftvägarna bildas kväveoxid (NO) i luftrören. En person med allergisk astma som ständigt utsätts för allergener kan utveckla en kronisk inflammation i luftvägarna. Mängd och förekomst av NO ger en indikation om inflammationens intensitet och omfattning. I registret anges om NO mätts vid dagens besök. Ange värdet i ppb.

Näspolypos

Näspolypos är en allergimanifestation som ses bilateralt i rinoskopi.

P

Paketår och packår, tobaksrökning

Om "antal år" och "genomsnittligt antal cigaretter per dag" matats in beräknas "paketår" automatiskt. För att direkt mata in paketår i registret, lämna antalsfälten tomma.

Ett paketår = 1 paket (20 cigaretter) per dag i ett år

Exempel på 10 paketår:

- 1 paket (20 cigaretter) per dag i 10 år
- 2 paket (40 cigaretter) per dag i 5 år
- 1/2 paket (10 cigaretter) per dag i 20 år

1 cigarr = 5 cigaretter

1 cigarill = 2 cigaretter

50 gram piptobak = 65 cigaretter

Handrullade cigaretter kan jämföras med vanliga cigaretter.

Packår är ett annat uttryck för paketår.

Patientutbildning, strukturerad

Med strukturerad patientutbildning menas att patienten individuellt har fått någon eller flera utbildningsinsatser de senaste 5 åren som innehåller minst något av följande:

- Sjukdomskunskap
- Läkemedelsbehandling, inklusive inhalationsteknik
- Egenvård
- Riskfaktorer

Patientutbildning kan dessutom ges i grupper och kallas då astma- eller KOL-skola.

Se dokumentet *Checklista för patientutbildning* på Luftvägsregistrets hemsida under rubriken *För vårdpersonal*.

Pricktest

Ange resultat för pricktest (positivt/negativt). Vid positivt resultat ange aktuella allergen (katt, hund, häst, kanin, björk, gräs, gråbo, cladosporium, kvalster *Dermatophagoides pteronyssinus*, kvalster *Dermatophagoides farinae* eller andra luftvägsallergen).

Provokation

Ange om provokationstest har utförts vid dagens besök. Om sådant test utförts, ange också vilken av följande typer: Ansträngningstest, aridol, torrluft, metakolin eller histamin.

R

Rinit, allergisk

Allergisk rinit kännetecknas av något eller några av följande symtom: nästäppa, rinnsnuva, näsklåda, nysningar utan samtidiga tecken på virus eller annan näsinfektion.

Om patienten haft besvären <4 dagar/vecka eller <4 veckor betecknas riniten som intermittent annars persisterande. Ange om patienten vid dagens besök har en allergisk rinit.

Rökare

Personer definieras som rökare om de minst en gång dagligen drar i sig rök från cigarett, cigarill, cigarr, tobak i pipa eller annat som innehåller tobak. Detta gäller även personer som alltid röker utomhus.

Så kallade feströkare, alltså personer som röker någon enstaka cigarett då och då, definieras som icke-rökare.

Rökfri

Patienten räknas som rökfri sex månader efter ett rökstopp.

Rökning, passiv

Passiv rökning innebär att man inte röker själv, men utsätts för andras rök från cigaretter, piptobak, vattenpipa och nikotinnehållande e-cigaretter. Passiv rökning blir i likhet med andra luftföroreningar farligare i miljöer där luftcirkulationen är begränsad, som till exempel i

inomhusmiljöer. Med passiv rökning under fosterlivet menas att mamman rökte under graviditeten. Med passiv rökning under uppväxten menas att patienten utsatts för rökning i sin vardagsmiljö. Passiv rökning nu påverkar bland annat kroppens immunförsvar och skadar luftvägarnas slemhinnor.

S

Saturation

Med saturation avses hur väl patienten syresätter sitt blod. I registret anges syremättnad i procent vid dagens besök mätt med en pulsoxymeter. Om patientens saturationsvärde är lägre än 93 % anges om och i så fall vilken åtgärd som vidtagits under dagens besök. Följande svarsalternativ finns:

- Ingen (åtgärd)
- Artärblodgas tagen på egen enhet
- Remitterad (för vidare utredning)

Observera att saturationsvärde under 93 % ska föranleda skyndsamt åtgärd.

Skriftlig behandlingsplan

Skriftlig behandlingsplan är ett verktyg för att lindra och förebygga symtom vid astma och KOL. Planen skrivs av patient och behandlande läkare/sjuksköterska tillsammans. Med en skriftlig behandlingsplan kan det bli lättare för patienten att själv vidta åtgärder när sjukdomen försämras. Ange om skriftlig behandlingsplan har lämnats ut eller uppdaterats under vårdtillfället.

Spirometri

När spirometri har utförts vid besöket anges värden i liter. Endast de vita rutorna ska fyllas i. Värden för de grå fälten beräknas automatiskt. Observera att längd måste vara ifyllt för att beräkningen ska göras.

Om dynamisk spirometri (FEV1, FVC) med reversibilitetstest har utförts ska pre- och postvärde registreras. För patienter som kommer på återbesök, och där inget reversibilitetstest utförs, ska postvärde registreras.

Referensvärde barn: Solymar

Referensvärde vuxna: Hedenström

T

Triggerfaktorer

Vanliga utlösande faktorer, så kallade triggerfaktorer, vid astma eller KOL är:

- Luftvägsinfektion
- Tobaksrök
- Luftföroreningar och dofter
- Fysisk ansträngning. Här kan symtomen uppträda strax efter start, under själva ansträngningen eller efter avslutad ansträngning.
- Kall luft eller temperaturväxling
- Allergener som till exempel pollen och pälsdjur
- Ett stort antal andra luftvägsirriterande ämnen som finns i olika arbetsmiljöer. Vid långvarig exponering för irriteranter i arbetsmiljön, till exempel rök och lukter, kan astmaliknande symptom eller sensorisk hyperreaktivitet debutera och bestå efter det att exponeringen upphört.
- Stress

Trippelkombination

Uttrycket trippelkombination avser steroider och beta2-stimulerare och långverkande antikolinergika i fast kombination.

V

Vikt

Du fyller i den vikt patienten har vid det aktuella besöket.

Vikt, metod

Patienten väger sig utan skor och ytterplagg, kavaj eller tröja. Fyll i vikten i kg avrundad uppåt.

Ö

Övriga diagnoser som påverkar lungfunktionen, astma hos barn

Det är viktigt att fånga samsjuklighet för att säkerställa en korrekt behandling av patienten. Ange om patienten har någon av följande sjukdomar:

- Cystisk Fibros: E84.
- Primär Celliär Dyskinesi: J98.8, Q89.3.
- Bronkopulmonell Dysplasi: P27.
- Interstitiell lungsjukdom: J84.9.
- Neuromuskulär lungsjukdom: G70–G73.
- Lunghypoplasi/-aplasi/missbildning: Q33, Q34, Q79.0-Q79.1.

- Kyfos/skolios/bröstkorgsmissbildning: M40-M43, Q67.5-Q67.8.
- Missbildning/förträngning av trakea eller bronker: Q31, Q32, Q34.
- Annan lungsjukdom/lungfunktionsnedsättning: J40-J44, J47, J60-J70, J80-J86, J90-J98

Övriga diagnoser, astma hos vuxen

Det är viktigt att fånga samsjuklighet för att säkerställa en korrekt behandling av patienten. Ange om patienten har någon av följande sjukdomar:

- Diabetes mellitus: E10, E11
- Hjärtsvikt: I50
- Ischemisk hjärtsjukdom: I20, I25 OBS! Har patienten haft en hjärtinfarkt ska det registreras som ischemisk hjärtsjukdom.
- Hypertoni: I10
- Osteoporos: M81
- Depression/ångest: F32, F41
- Sömnapné syndrom: G47.3

Övriga diagnoser, KOL

Det är viktigt att fånga samsjuklighet för att säkerställa en korrekt behandling av patienten. Ange om patienten har någon av följande sjukdomar:

- Diabetes mellitus: E10, E11
- Lungcancer: C34
- Hjärtsvikt: I50
- Ischemisk hjärtsjukdom: I20, I25. OBS Har patienten haft en hjärtinfarkt ska det registreras som ischemisk hjärtsjukdom.
- Hypertoni: I10
- Osteoporos: M81
- Depression/ångest: F32, F41
- Sömnapné syndrom: G47.3
- Alfa1-antitrypsinbrist: E88.0